
ДО ЮВІЛЕЮ ІРИНИ МИКОЛАЇВНИ ШАРАФУТДІНОВОЇ

Перший випуск курсів перепідготовки археологічних кадрів, 1970 р. (7 зліва)

Невпинний плін часу виводить нас у нові кола історичних подій, позначаючись на долі кожної особистості. Прожити життя гідно в моторошному ХХ-му та турборежимному нинішньому віці дано не кожному, а в нашої ювілярки склалося, попри всі стрімкі повороти долі. Ірина (Оксана) Миколаївна з'явилась на світ 04 грудня 1929 р. у суто науковій київській родині геолога Антоніни Тищенко та хіміка Миколи Самсоні-Тодорова. Брат її Костянтин Тищенко — відомий кельтолог, а чоловік — Батий Шарафутдінов — історик. Зрозуміло, що таку інтелігентну сім'ю не міг оминати маховик Великого терору. Батько був заарештований і розстріляний 1936 року, а 1957-го — реабілітований, за відсутністю складу злочину. Мати місяцями працювала в геологічних експедиціях. Тому дитинство та перші шкільні роки Ірини пройшли у мальовничому с. Уздиця на Сумщині, де бабуся Тетяна Овдіївна прищепила дівчинці любов до української мови та культури.

Війну та окупацію родина пережила в Києві. Майбутній археологині довелося розпочинати трудовий шлях чорноробом у Ботанічному саду. Ірина Миколаївна згадує як її мама потрапила в пекло висадженого більшовиками Хрещатика у вересні 1941 р., чудом звідти вибралась і три доби по тому не могла прийти до тями. Наслідком цієї диверсії став Бабин Яр. Навчання

в 135-тій жіночій школі відновилося після відступу окупантів. 1948 року срібна медалістка вступає до Київського державного університету ім. Тараса Шевченка, який закінчує з відзнакою в 1953-му. Зацікавленість наукою визначили лекції Л. М. Славіна, гурток археології, очолюваний тоді Є. Максимовим, та дружба з однокурсницею Юлею Козуб. А далі — робота науковим співробітником Державного історичного музею (1953—1956), одруження, народження сина Андрія та навчання в аспірантурі Інституту археології АН УРСР (1956—1960).

Аспірантська доля Ірини Миколаївни склалася драматично: пішли з життя перший та другий наукові керівники (М. Я. Рудинський, а згодом — О. Ф. Лагодовська). С. М. Бібіков, далекий від проблематики бронзової доби, керував підготовкою дисертації формально. Реальну наукову підтримку з орієнтацією на Сабатинівську культуру вона одержала від В. М. Даниленка. 1968-го року журнал «Советская археология» надрукував статтю Ірини Миколаївни «К вопросу о сабатиновской культуре» яка викликала жваву реакцію колег, від солідарного схвалення до жорсткого несприйняття. Знадобилось ще майже 20 років для остаточного утвердження виділеної нею культури на сторінках «Археологии Украинской ССР», т. 1, 1985 та колективної монографії «Культуры эпохи бронзы на

территории Украины» (1986). У проміжку між цими подіями мав місце захист кандидатської дисертації «Племена Степового Подніпров'я за доби пізньої бронзи» (1975 р.) та публікація монографії «Степное Поднепровье в эпоху поздней бронзы» (1982). Наступного 1983 року Ірину Миколаївну обирають на посаду старшого наукового співробітника ІА АН УРСР. Загалом, 80-ті рр. ХХ ст. стали найбільш плідними в творчій біографії дослідниці. Науковий доробок І. М. Шарафутдінової (понад 50 друкованих праць) лише частково віддзеркалює зроблене нею впродовж життя, відданого археології.

Особливе місце в житті Ірини Миколаївни займали експедиції. Подібно до мами-геолога, донедавна найстаршої мешканки Києва, ювілярка перебувала в них місяцями, особливо коли опинялась поза штатом ІА АН УРСР і мусила працювати за контрактом. Вже сам перелік прізвищ очільників експедицій, де довелося працювати Ірині Миколаївні впродовж 1950—1994 років, звучить епічно: Л. М. Славін, В. К. Гончаров, О. І. Тереножкін, Д. Я. Телегін, В. М. Даниленко, О. М. Лесков, С. С. Березанська, О. Г. Шапошникова, В. М. Фоменко. В ролі ідеального начальника загону їй таланило розкопувати такі видатні пам'ятки як поселення Чикалівка та Деревка на Дніпрі, Новорозанівка на Інгулі, Ташлик, Новогеоргіївка та Виноградний Сад на Південному Бузі, Степове на р. Березань. Вінцем польових практик стали розкопки селища Виноградний Сад (1984—1994) — чільної нині пам'ятки Сабатинівської

культури. А були ж іще й дослідження давніх могил у степах Херсонщини, а особливо — Миколаївщини. Плідною стала багатолітня творча співпраця з Олімпіадою Гаврилівною Шапошниковою та Віктором Миколайовичем Фоменком в Інгульській (Миколаївській) експедиції, де накопичено щонайпотужнішу нині базу джерел до вивчення Сабатинівської культури.

За 60-тих — 80-тих років минулого віку важко було уявити наш Інститут археології без Оксани Шарафутдінової. Дослідниця тривалий час суміщала наукову та польову роботу з обов'язками завідувача Науковим архівом ІА АН УРСР та члена Польового комітету, звичайно ж на громадських засадах. Вона ж була активним лектором школи підвищення кваліфікації археологічних кадрів на базі працюючих експедицій. Співробітники Інституту 50-тих років пригадують, що саме Оксана переклала українською мовою рукопис культурної нині монографії «Михайлівське поселення» О. Ф. Лагодовської, О. Г. Шапошникової та М. Л. Макаревича (1962). Це був крок до утвердження нашої мови як наукової в археології. Ювілярка органічно сполучає в собі інтелігентність із патріотизмом, беручи участь у протестах активістів проти незаконної забудови рідного їй міста, часом із травматичними наслідками.

Вітаємо невтомну трудівницю археології з ювілеєм! Щиро зичимо Вам, Ірино Миколаївно, маминого здоров'я та позитивного вирішення всіх поточних проблем!

*С. С. БЕРЕЗАНСЬКА,
доктор історичних наук*

*В. В. ОТРОЩЕНКО,
доктор історичних наук,
Інститут археології НАН України*

ДО ЮВІЛЕЮ МАРИНИ ВОЛОДИМИРІВНИ СКРЖИНСЬКОЇ

23 серпня 2019 р. виповнилося 80 років визначному вченому-антикознавцю, досліднику історії та культури Давньої Греції і античних держав Північного Причорномор'я, доктору історичних наук Марині Володимирівні Скржинській.

Марина Володимирівна народилась 1939 р. у м. Ленінград, в родині відомої вченої, історика-медієвіста і філолога, доктора історичних наук Олени Чеславівни Скржинської. Олена Чеславівна займалася дослідженнями